

Havaittujen tupakointitapausten kirjaaminen on olennainen osa oppilashuoltotyötä

Päälöydökset

- Tupakointitapausten kirjaaminen koulussa on yhteydessä oppilaiden näkemyksiin siitä, että tupakointi on kiellettyä ja että kieltoa valvotaan
- Kouluissa, joissa oli systemaattinen kirjaamiskäytäntö, tupakoivat oppilaat tupakoivat harvemmin koulun läheisyydessä kouluaikana

JOHDANTO

Tupakkalaki (693/1976, 698/2010) kieltää tupakoinnin mm. koulujen ja oppilaitosten sisätiloissa sekä niiden käytössä olevilla ulkoalueilla. Koulun tupakointikieltojen tehokkuudesta on saatu kansainvälisessä kirjallisuudessa vaihtelevia ja osin ristiriitaisia tuloksia (esim. Galanti ym. 2014). Tässä tutkimuksessa selvitettiin, miten koulun käytäntö havaittujen tupakointitapausten kirjaamisessa on yhteydessä oppilaiden näkemyksiin ja tupakointiin kouluaikana. Tulokset on julkaistu lehdessä *Leadership and Policy in Schools* (Saaristo ym. 2014).

TULOKSET

Kouluista kuusi prosenttia ilmoitti, että tupakointia ei esiintynyt lainkaan lukuvuoden 2008–2009 aikana ja kymmenen prosenttia, että tupakointia esiintyi, mutta tapauksia ei kirjattu. Tupakointia oli esiintynyt ja tapaukset kirjattu 79 prosentissa kouluista ja lopuissa viidessä prosentissa kirjatusta tapauksista oli lisäksi laadittu koulukohtaisia tilastoyhteenvetoja.

Päivittäin tupakoivien oppilaiden osuus aineistossa oli 15 prosenttia. Koulun kirjaamiskäytäntö ei ollut tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä oppilaiden tupakointiin. Oppilaista 91 prosenttia ilmoitti, että tupakointi oli koulussa kokonaan kielletty. Tupakoinnin koki sallituksi tietyissä paikoissa kahdeksan prosenttia ja rajoituksetta yksi prosentti. Tupakointikiellon valvonnan koki erittäin tarkaksi 21 prosenttia ja melko tarkaksi 60 prosenttia. Lähes joka viides oli sitä mieltä, että koulun tupakointirajoituksia ei valvottu juuri lainkaan.

Tutkimus rajattiin niihin kouluihin, joissa tupakointia oli esiintynyt (496 koulua, 74143 oppilasta). Kuviossa 1 esitetään koulun tupakointitapausten kirjaamiskäytännön yhteys oppilaiden näkemykseen siitä, oliko tupakointi kokonaan kiellettyä ja valvottiinko oppilaiden tupakointirajoituksia erittäin tai melko tarkasti.

Kirjoittajat:

Vesa Saaristo

Asiantuntija, THL

Jenni Kulmala

Tutkijatohtori,
Jyväskylän yliopisto

Susanna Raisamo

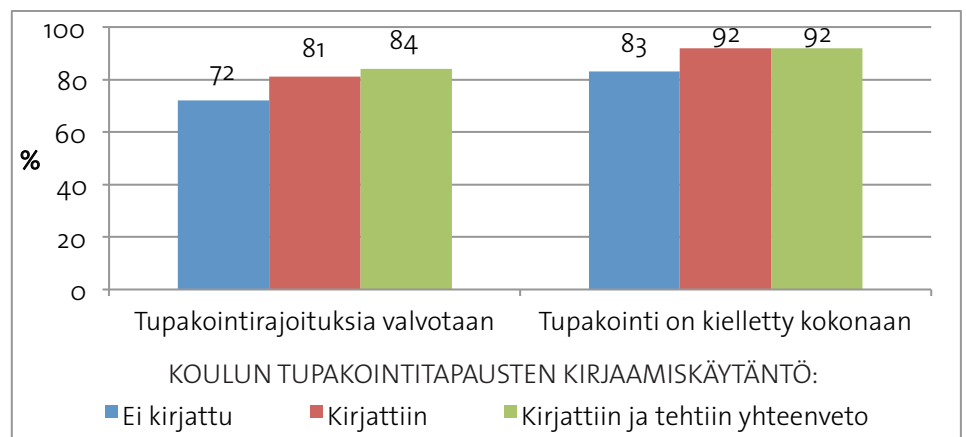
Erikoistutkija, THL

Arja Rimpelä

Professori,
Tampereen yliopisto

Timo Ståhl

Johtava asiantuntija, THL

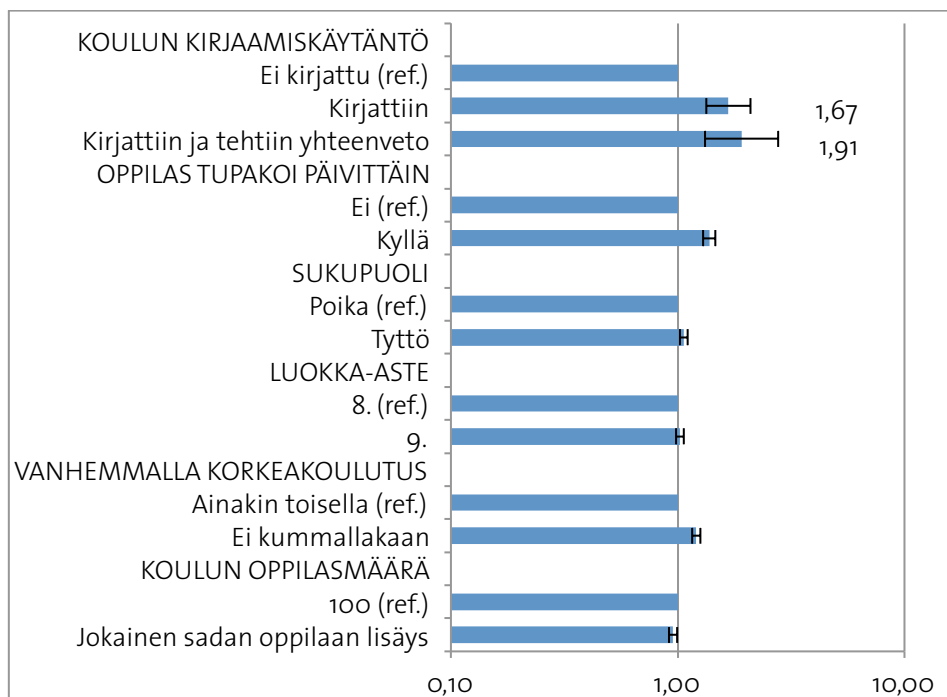

Kuvio 1.

Oppilaiden näkemys siitä, että tupakointirajoituksia valvotaan ja että tupakointi on koulussa kielletty kokonaan. Oppilaiden osuus prosentteina koulun kirjaamiskäytännön mukaan.

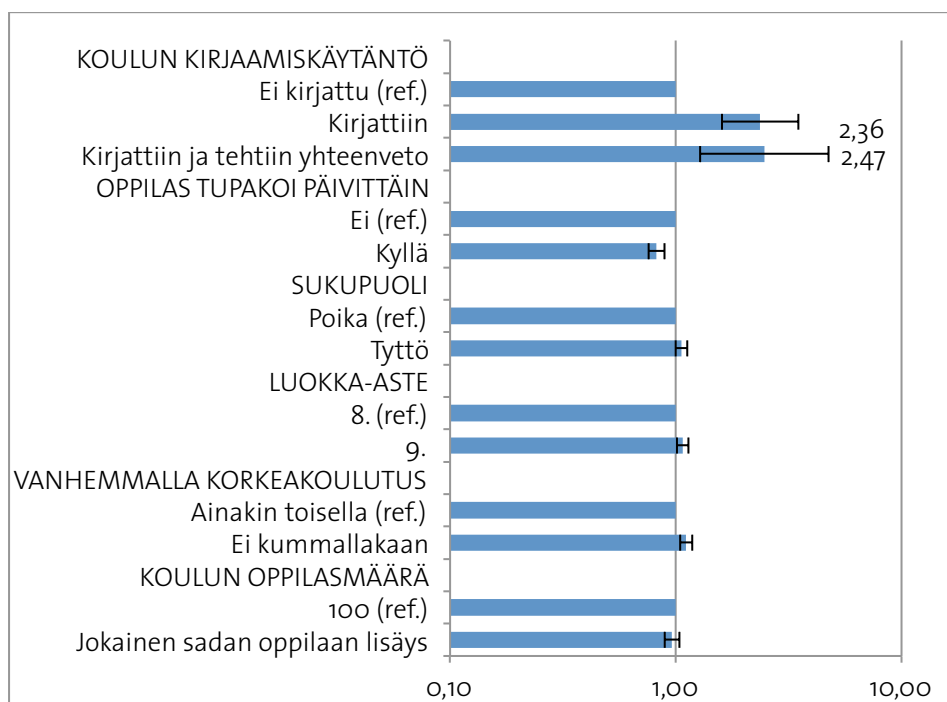

Havaittujen tupakointitapausten kirjaaminen oli voimakkaassa yhteydessä oppilaiden näkemyksiin. Kirjaaminen lisäsi oppilaan todennäköisyyttä kokea tupakointirajoitukset valvotuiksi (vetosuhte 1,67). Tilastoyhteenvetojen laatiminen osaltaan hieman kasvatti vetosuhdetta. (Kuvio 2.)

Kuvio 2. Tupakointirajoituksia valvotaan koulussa melko tai erittäin tarkasti. Vetosuhteet (odds ratio) ja niiden 95 prosentin luottamusvälit logistisesta sekamallista.

Suunnitelmallinen kirjaaminen yli kaksinkertaisti (vetosuhte 2,36) todennäköisyyden, että oppilas kokee tupakoinnin täysin kielletyksi koulussa (kuvio 3).

Kuvio 3. Tupakointi on koulussa kokonaan kiellettyä. Vetosuhteet (odds ratio) ja niiden 95 prosentin luottamusvälit logistisesta sekamallista.

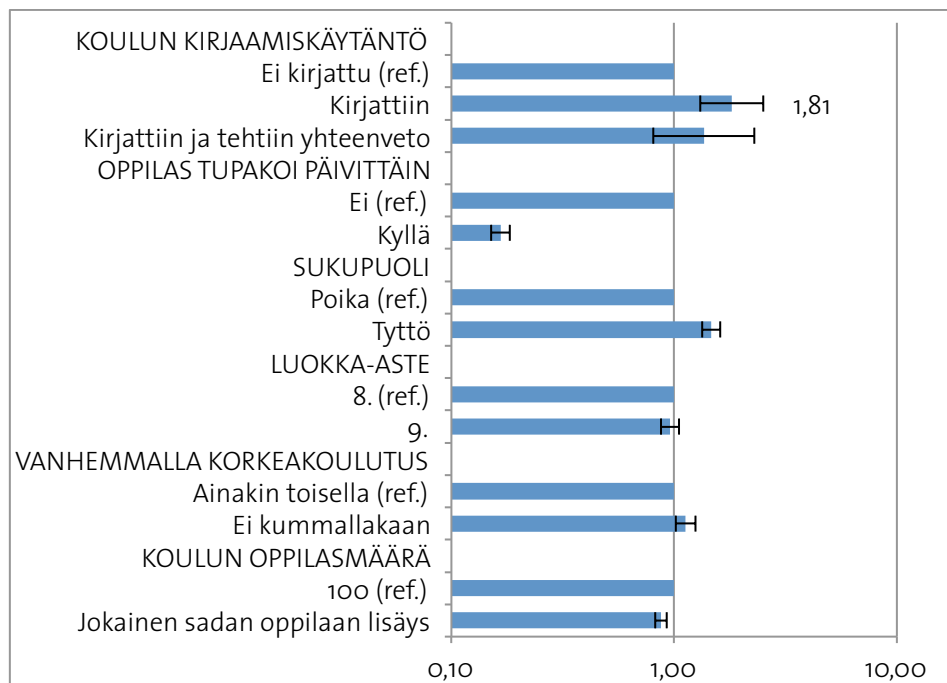
Näin tutkimus tehtiin

Kouluterveyskyselyssä selvitettiin peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaiden näkemyksiä koulun tupakkapolitiikasta kahdella kysymyksellä keväällä 2009 ja keväällä 2010. Ensimmäinen kysyttiin, onko tupakointi koulussa kielletty kokonaan, sallittu tietyissä paikoissa vai sallittu rajoituksetta. Lisäksi kysyttiin, valvotaanko oppilaiden tupakointirajoituksia erittäin tarkasti, melko tarkasti vai ei juuri lainkaan. Tupakoivien oppilaiden kouluaiasta tupakointia selvitettiin erikseen koulumatkalla, koulussa tai koulualueella sekä koulun läheisyydessä kouluaihana. Vastausvaihtoehdot olivat ”En koskaan”, ”Silloin tällöin” ja ”Joka päivä”.

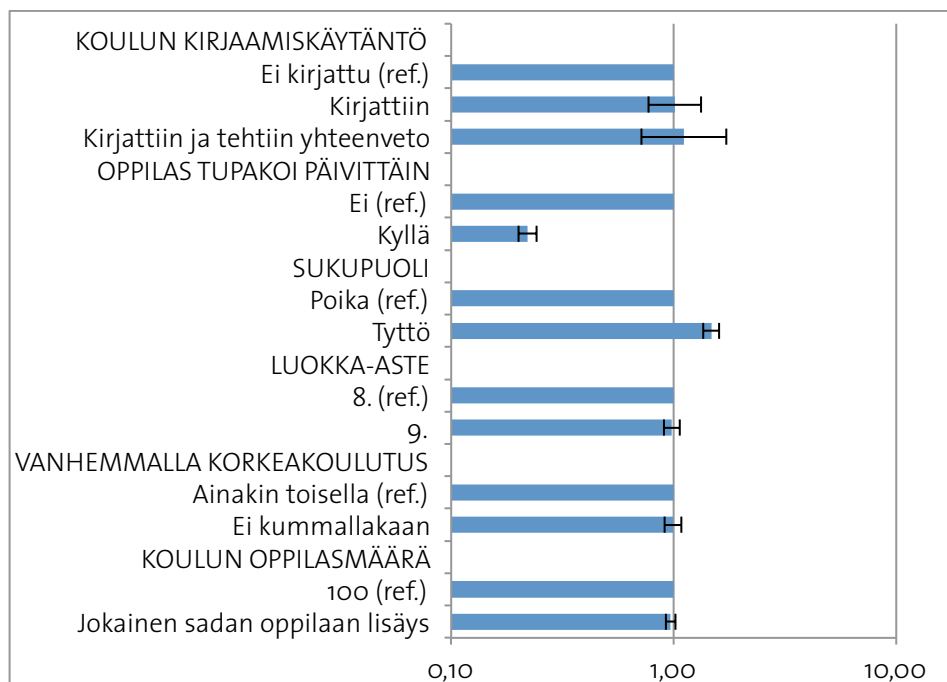
TEAvisarin tiedonkeruussa Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen peruskouluissa 2009 (Rimpelä ym. 2010) selvitettiin syksyllä 2009 kouluaikeisen tupakoinnin esiintymistä ja koulun käytäntöä tupakointitapausten kirjaamisessa seuraavien vaihtoehtojen: ”Ei tietoa”, ”Ei esiintynyt”, ”Esiintyi, ei kirjattu”, ”Esiintyi ja yksittäiset tapaukset kirjattiin” sekä ”Esiintyi, kirjattiin ja lukumääristä tehtiin koulukohtainen tilastoyhteenveto”.

Koko maan kattavat aineistot yhdistettiin ja rajattiin niihin kouluihin, joissa tupakointia oli esiintynyt (496 koulua, yhteensä 74143 oppilasta). Yhteyksiä tutkittiin logistisella sekamallilla, joka toteutettiin R-ohjelmiston lme4-paketin glmer-funktiolla (Bates ym. 2012). Taustamuuttujina käytettiin oppilaan tupakointia, sukupuolta, luokka-astetta, vanhempien tupakointia ja koulun kokoa.

Kun tutkittiin oppilaita, jotka ilmoittivat tupakoivansa vähintään kerran viikossa, koulun kirjaamiskäytäntö oli yhteydessä (vetosuhte 1,81) siihen, että tupakoiva oppilas ei koskaan tupakoi koulun läheisyydessä kouluaihana (kuviokuva 4). Sen sijaan kirjaaminen ei ollut tilastollisesti merkistevästi yhteydessä tupakointiin koulualueella (kuviokuva 5) tai koulumatkalla (kuviokuva 6).

Kuvio 4. Oppilas ei koskaan tupakoi koulun läheisyydessä kouluaihana. Vetosuhteet (odds ratio) ja niiden 95 prosentin luottamusvälit logistisesta sekamallista. Vain vähintään kerran viikossa tupakoivat oppilaat otettiin mukaan analyysiin.

Kuvio 5. Oppilas ei koskaan tupakoi koulussa tai koulualueella. Vetosuhteet (odds ratio) ja niiden 95 prosentin luottamusvälit logistisesta sekamallista. Vain vähintään kerran viikossa tupakoivat oppilaat otettiin mukaan analyysiin.

KIRJALLISUUTTA

Bates D, Maechler M & Bolker B. 2012.

lme4: Linear mixed-effects models using Eigen and S4 classes. R package version 0.999999-0.

Galanti MR, Coppo A, Jonsson E, Bremberg S & Faggiano F. 2014. Anti-tobacco policy in schools: Upcoming preventive strategy or prevention myth? A review of 31 studies. *Tobacco Control*, 23:4, 295–301.

Kouluterveyskysely. <http://www.thl.fi/kouluterveyskysely>

Laki toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain muuttamisesta 698/2010.

Rimpelä M, Fröjd S & Peltonen H.(toim.). 2010. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen perusopetuksessa 2009. Perusraportti. Koulutuksen seurantaraportit 2010:1. Opetushallitus & THL. Helsinki.

Saaristo V, Kulmala J, Raisamo S, Rimpelä A & Ståhl T. 2014. Tobacco use documenting policy and its association with pupils' smoking and their perception of the enforcement of school smoking bans in Finland. *Leadership and Policy in Schools*, 13:2, 209-222.

Tupakkalaki 693/1976.

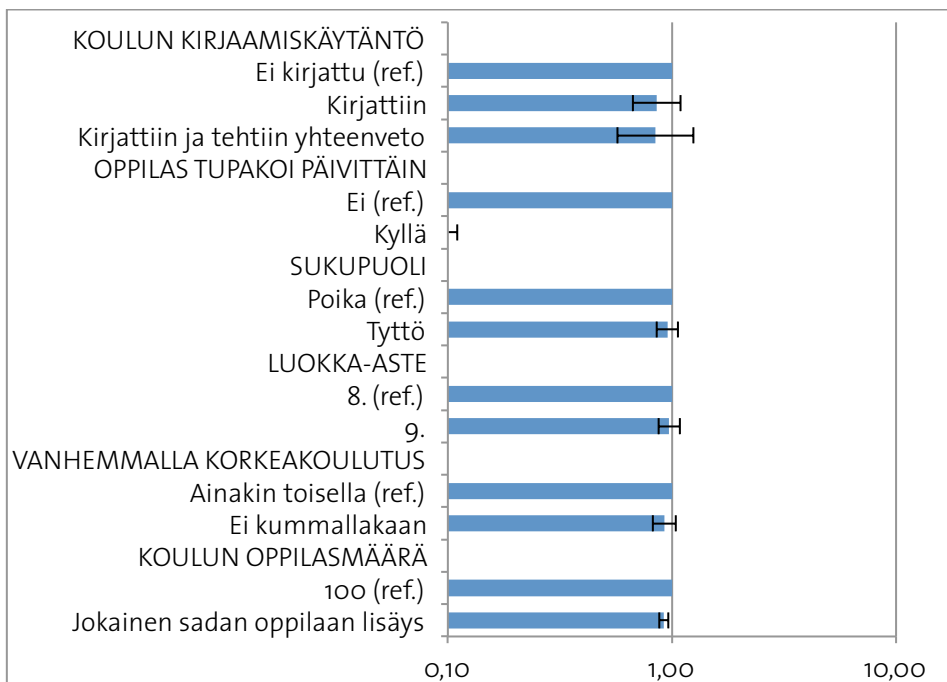
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
PI 30 (Mannerheimintie 166)
00271 Helsinki
Puhelin: 029 524 6000

ISBN (painettu) 978-952-302-281-2
ISBN (verkko) 978-952-302-282-9
ISSN (verkko) 2323-5179

www.thl.fi/teaviisari

TERVEYDEN JA
HYVINVOINNIN LAITOS

Kuvio 6.

Oppilas ei koskaan tupakoi koulumatkalla. Vetosuhteet (odds ratio) ja niiden 95 prosentin luottamusvälit logistisesta sekamallista. Vain vähintään kerran viikossa tupakoivat oppilaat otettiin mukaan analyysiin.

YHTEENVETO

Havaittujen tupakointitapausten kirjaamista käytettiin tässä tutkimuksessa merkinä koulun johdon sitoutumisesta tupakoinnin ehkäisyyn ja oppilaiden terveyden edistämiseen. Johdonmukaisen kirjaamisen todettiin olevan vahvasti yhteydessä siihen, että oppilaat kokevat tupakoinnin olevan kiellettyä ja että koulun henkilökunta valvoo tätä kieltoa. Lisäksi kirjaaminen oli yhteydessä vähäisempään tupakointiin koulun läheisyydessä kouluaikana.

Koulujen tulisi kirjata todetut tupakointitapaukset ja tehdä niistä vuosittain yhteenveto, jota käsiteltäisiin yhdessä koulun henkilöstön, vanhempien ja oppilaiden kanssa. On tärkeää, että oppilaat tiedostavat koulun henkilökunnan valovan tupakointikieltoa.

Tupakoinnin aloittamisen ehkäisemiseksi on myös huolehdittava, että koulu ei ole se toimintaympäristö, jossa nuori kokeilee tupakkaa ensimmäisen kerran tai aloittaa tupakoinnin sosiaalisen paineen vuoksi. Mitä vähemmän nuorilla on tilanteita, joissa hän joutuu tupakoinnin kanssa tekemisiin, sitä todennäköisempää myös on, että hän ei koskaan aloita tupakointia. Tässä koululla on tärkeä rooli.

Saaristo V, Kulmala J, Raisamo S, Rimpelä A & Ståhl T. Havaittujen tupakointitapausten kirjaaminen on olennainen osa oppilashuoltotyötä. Tutkimuksesta tiiviisti 18, elokuu 2014. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.